

Nr 87.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1935 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skyddande av de allmänna intressena vid utnyttjandet av Bolidens gruvaktiebolag tillhöriga gruvfyndigheter jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I en till riksdagen avlåten, den 22 mars 1935 dagtecknad proposition, nr 220, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, lämnat riksdagen tillfälle att avgiva yttrande angående de av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade åtgärderna till skyddande av de allmänna intressena vid utnyttjandet av Bolidens gruvaktiebolag tillhöriga gruvfyndigheter.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition har herr *E. Lindmark* i en inom andra kammaren väckt motion, nr 571, hemställt, att riksdagen måtte besluta i sitt yttrande över föreslagna åtgärderna till skyddande av de allmänna intressena vid utnyttjandet av Bolidens gruvaktiebolag tillhöriga gruvfyndigheter förorda, att med vederbörande kommun må likställas vägdistriktet, och att, såsom följd härav, förorda viss höjning av fondens belopp.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet jämväl förehaft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 153, inom första kammaren av herr *N. Gabrielsson* m. fl., och den andra, nr 270, inom andra kammaren av herr *E. Lindmark* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen må för bestridande av statens andel i kostnaden för djupundersökningar vid Rackejaurmalmfältet anvisa på 1935/1936 års rikstat under utgifter för kapitalökning ett reservationsanslag av 160,000 kronor, att utgå under förutsättning att Bolidens gruvaktiebolag bidrager till sin del i kostnaden med enahanda belopp.

Genom beslut den 2 mars 1934 uppdrog Kungl. Maj:t åt en nämnd, bestående av överståthållaren *T. Nothin*, tillika ordförande, numera landshövdingen *F. Hamrin* och numera statssekreteraren *N. Quensel*, att verkställa utredning och upptaga förhandlingar rörande åtgärder till skyddande av de allmänna intressena vid utnyttjandet av Bolidens gruvaktiebolag tillhöriga gruvfyndigheter.

Sedan framlidne ingenjören Ivar Kreuger lämnat samtliga A-aktier i bolaget och en huvuddel av B-aktierna såsom pant till Skandinaviska kreditaktiebolaget, har ifrågavarande aktiepost numera med äganderätt förvärvats av Skandinaviska kreditaktiebolaget. Nämndens förhandlingar hava under deras senare skede därför kunnat föras med banken såsom ensam representant för aktieägarintresset.

Gruvbolaget driver dels gruvrörelse inom Bolidens gruvfält i Skellefteå landskommun och dels malmförädling vid Rönnskärs smältverk inom Skellefteå stads område. Dessutom äger bolaget, delvis gemensamt med staten, en del gruvfyndigheter inom Västerbottens bergslag, innehållande svavelkis, koppar m. m. Omkring Bolidens gruvfält har uppvuxit Bolidens samhälle med omkring 2,000 invånare.

Enligt undersökningar, som på föranstaltande av nämnden skett till utvärderande av de guldförande malmtillgångarna i Boliden, skulle dessa vid ingången av år 1934 kunna uppskattas till i runt tal 6 miljoner ton. Med en beräknad brytningsintensitet av cirka 400,000 ton malm per år skulle således fyndigheten vara utbruten på en tid av 15 år från nyssnämnda tidpunkt. Visserligen finnas även andra fyndigheter, innehållande exempelvis koppar- och svavelförande malm, men varken på denna omständighet eller på de ovissa utsikterna till några nya mera betydande fynd av guldförande malm anses med skäl kunna grundas någon förhoppning om längre livslängd för gruvan.

Beträffande smältverket vid Rönnskär råder enligt nämnden i förevarande hänseende ett annat förhållande. Detta vore nämligen redan i stånd att, förutom den guldhaltiga malmen från Boliden, mottaga koppar- och svavelkismalmer från de övriga fyndigheterna inom distriktet och torde även kunna kompletteras med anläggningar för utvinnande av zink och bly, vilka metaller inginge i åtskilliga av de övriga fyndigheterna, såväl gruvbolagets som statens. Anledning saknades, med hänsyn till dessa omständigheter, att antaga att Rönnskärsverket icke skulle kunna bestå under en vida längre framtid än gruvdriften vid Boliden.

De resultat, vartill förhandlingarna slutligen fört, ha sammanförts i ett erbjudande från bankens sida, innefattat i en skrivelse av den 15 januari 1935, enligt vilket banken såsom ägare av aktier, medförande majoriteten av rösttalet för samtliga aktier i gruvbolaget, skall verka för att bolaget till Kungl. Maj:t avgiver en förbindelse, för vars innehåll i propositionen lämnats följande sammanfattande redogörelse:

Förbindelsen är till sin innebörd ett åtagande från bolagets sida att iakttaga vissa däri intagna bestämmelser så länge allt guld, som produceras ur malm, bruten i Bolidengruvan, kan av bolaget inom landet försälas till världsmarknadspris eller ock bolaget medgives rätt till utförsel ur riket av sådant guld samt bolaget icke heller i övrigt genom offentlig myndighets åtgärd i nu ifrågavarande hänseenden underkastas särskild inskränkning eller tunga och Kungl. Maj:t icke genom särskilt beslut befriat bolaget från dess åtagna förpliktelser.

Förbindelsens materiella innehåll avser (1) att skapa viss garanti mot ett alltför hastigt slutförande av brytningen i Bolidengruvan, (2) att skydda vissa sociala intressen i fall av nedläggande eller väsentlig inskränkning av driften vid gruvan samt (3) att bereda underlag för en överenskommelse, som möjliggör ett rationellt utnyttjande av de gruvfyndigheter som ägas av staten och bolaget gemensamt.

(1) I förstnämnda avseende ha förhandlingarna utmynnat i att den 31 december 1947 godtagits såsom beräknad tidpunkt för brytningens avslutande. Förbindelsen angående brytningens bedrivande under tiden dessförinnan bygger på denna förutsättning. I händelse av uppkommande särskilda förhållanden tänkes dock en ökning av brytningen kunna ske; fråga härom skall prövas av en skiljenämnd, bestående av tre personer, varav fullmäktige i riksbanken utse en, bolaget en och de sålunda utsedda den tredje. I avsikt att i görligaste mån trygga gruvsamhällets bestånd har även upptagits ett stadgande, att bolaget skall fortsättningsvis bedriva prospekteringsverksamhet i minst ungefärligen samma utsträckning som hittills. Jämväl i detta avseende skulle undantag kunna medgivas av en skiljenämnd. Av dennas ledamöter skulle kommerskollegium utse en, bolaget en och de sålunda utsedda den tredje.

(2) Vad härefter angår skyddandet av vissa sociala intressen i fall av nedläggande eller väsentlig inskränkning av driften i gruvan innehåller förbindelsen, att bolaget förpliktar sig att avsätta en fond för dessa intressens tillgodoseende. Fonden skall förvaltas av bankens notariatavdelning i Stockholm. Sedan bolaget hos Kungl. Maj:t anmält eller Kungl. Maj:t eljest funnit, att brytningen i Bolidengruvan annat än tillfälligtvis nedlagts eller väsentligen inskränkts, äger Kungl. Maj:t att, därest omständigheterna prövas påkalla det, besluta, att en nämnd skall tillsättas, bestående av tre personer, av vilka en utses av Kungl. Maj:t, en av bolaget och en av de sålunda utsedda. De i fonden ineliggande tillgångarna skola omedelbart vid anfordran ställas till nämndens förfogande.

Enligt instruktion för nämnden, vilken instruktion som bilaga ingår i förbindelsen, skall nämnden fungera såsom styrelse för fonden, och skola fondens medel, i den mån nämnden så finner påkallat, användas dels för understöd åt arbetare och förmän, som bliva arbetslösa, dels för ersättning åt enskilda för värdeminskning av nu befintliga byggnader i Bolidens samhälle och dels för bidrag till »vederbörande kommun, därest i anledning av nedläggandet eller inskränkningen av brytningen i Bolidengruvan kommunens ekonomi skulle bliva oskäligt betungad». Därvid skola dessa tre sociala ändamål ha företräde till tilldelning ur tillgängliga medel efter den ordning, vari de nu nämnts. I den mån medlen ej tagas i anspråk för dessa ändamål, bestämmer nämnden till vilket allmännyttigt ändamål, helst inom av bolagets verksamhet berört område, de skola anslås.

Med stöd av ungefärliga uppskattningar av medelsbehovet för berörda tre ändamål har fondens storlek bestämts till 3 miljoner kronor. Avsättningarna skola ske på sådant sätt att detta belopp uppnåtts vid 1937 års slut. Den behållna årliga avkastningen skall därefter tillkomma bolaget till dess fonden behöver tagas i anspråk. Medger skiljenämnd ökning av brytningstakten, på sätt nyss nämnts, skall samtidigt bestämmas den ökning av fonden, som i anledning härav kan anses betingad. Därest en allmän förändring inom landet i byggnadsvärden, lönestandard eller levnadskostnader äger rum, skall fondens efter nuvarande läge beräknade

kapitalbelopp regleras i enlighet härmed. Avgörande härutinnan träffas av en skiljenämnd, av vilkens ledamöter Kungl. Maj:t utser en, bolaget en och de sålunda utsedda den tredje.

(3) Beträffande slutligen utnyttjandet av sådana fyndigheter, som äges av bolaget och staten gemensamt, förklarar sig bolaget enligt förbindelsen i princip berett till samarbete, därvid bolaget utgår ifrån att kostnaderna för undersökningar skola bäras av staten och bolaget i förhållande till deras andelar.

Jämväl de hygieniska och skyddstekniska förhållandena vid smältverket i Rönnskär hava varit föremål för nämndens uppmärksamhet med hänsyn till det förhållandet, att vid driften på denna plats årligen utfås, såsom biprodukt av malmen, ej mindre än cirka 50,000 ton arsenik, som i stor utsträckning lagras för framtiden. Efter särskilda hänvändelser till socialstyrelsen, medicinalstyrelsen och riksförsäkringsanstalten har nämnden emellertid, på grund av de från ämbetsverken inkomna upplysningarna, vunnit den uppfattningen, att skyddsanordningarna mot förgiftningsfara i sammanhang med arsenikens transport och lagring måste anses tillfredsställande.

Departementschefen har framhållit, att ifrågavarande förbindelse skulle efter dess godtagande av Kungl. Maj:t gälla gentemot bolaget, såvida statsmakterna icke vidtog åtgärder, som förhindrade bolaget att utnyttja guldvärdeskillnaden, eller Kungl. Maj:t befriade bolaget från dess förpliktelser. Säkerligen kunde man utgå ifrån att en förbindelse av detta slag skulle komma att lojalt uppfyllas, och i så fall syntes de intressen, som här vore i fråga, bliva väsentligen tillgodosedda. *Departementschefen* har därför ansett sig böra förordna den föreslagna lösningen av frågan. Med hänsyn dels till frågans vikt ur det allmännas synpunkt och dels till de nyss antydda förutsättningarna för förbindelsens giltighet syntes emellertid tillfälle böra beredas riksdagen att avgiva yttrande, innan slutlig ståndpunkt från Kungl. Maj:ts sida toges i frågan.

Utskottet.

Som resultat av de av Bolidennämnden förda förhandlingarna har framkommit ett av Skandinaviska kreditaktiebolaget i dess egenskap av huvudintressent i Bolidens gruvaktiebolag gjort erbjudande att verka för att gruvaktiebolaget till Kungl. Maj:t avgiver en förklaring, varigenom bolaget gör vissa åtaganden. Dessa åtaganden avse dels att skapa viss garanti mot att brytningen i Bolidengruvan ej alltför hastigt slutföres, dels att skydda vissa sociala intressen i fall av en nedläggning eller väsentlig inskränkning av gruvdriften, dels ock att bereda underlag för en överenskommelse rörande en rationell användning av fyndigheter, gemensamt ägda av staten och Bolidenbolaget.

I likhet med *departementschefen* har *utskottet* ansett denna förbindelse (förklaring) vara av beskaffenhet att kunna av Kungl. Maj:t godtagas. Förbindelsen skulle gälla gentemot Bolidenbolaget såvida statsmakterna icke vidtaga åtgärder som förhindra bolaget att utnyttja guldvärdeskillnaden eller Kungl. Maj:t befriar bolaget från dess förpliktelser.

I motionen II:571 har påyrkats, att jämväl Skellefteå tingslags vägdistrikt måtte få komma i åtnjutande av bidrag från den i propositionen angivna fonden å 3,000,000 kronor, i samband varmed en höjning av fondbeloppet påyrkats. Motionären har därvid utgått ifrån, att i begreppet »kommuner» vägdistriktet ej inginge. Alldeles oavsett frågan huruvida vägdistrikt kan hänföras till sådan »vederbörande kommun», som kan berättigas till bidrag från de avsatta fondmedlen, har utskottet ej ansett sig böra i anledning av motionen påyrka ändring i det framlagda förslaget till förbindelse.

I motionerna I:153 och II:270 har vidare påyrkats, att ett anslag av 160,000 kronor måtte anvisas för djupundersökningar å det av staten gemensamt med Bolidenbolaget ägda malmfältet vid Rackejaur. Av de beräknade totalkostnaderna, 320,000 kronor, skulle enligt redan åtagande den andra hälften bestridas av Bolidenbolaget. I skrivelse den 17 oktober 1934, vilken emellertid Kungl. Maj:t den 4 januari 1935 funnit ej föranleda någon åtgärd, hava kommerskollegium och Sveriges geologiska undersökning förordat, att staten påtog sig sin andel av kostnaderna. Ämbetsverken framhöllo dock, att de ovissa utsikterna manade till noggrann eftertanke, innan beslut fattades om arbetets utförande. För egen del har utskottet, med hänsyn också till sin tillstyrkan i utlåtande nr 10 av anslag för förberedande gruvarbeten inom Västerbottens län med 360,000 kronor, ej funnit tillrädligt, att riksdagen nu på enskilda motioner beviljar särskilt anslag till här ifrågavarande företag.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

a) att riksdagen, med avslag å den av herr Lindmark väckta motionen II:571, må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet härovan i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition anfört;

b) att de av herrar Gabrielsson m. fl. och E. Lindmark m. fl. väckta motionerna I:153 och II:270 ej må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 26 april 1935.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 86, dock att i stället för herr Danielsson vid behandlingen av detta ärende deltagit herr Jeppsson.

Reservationer:

av 1:o herrar *Bergqvist* och *Asplund*;

2:o herr *Holmgren*.